

dere, sed ipsum justificari et credere, dicitur esse donum gratiæ; ergo illa gratia quæ illos effectus in nobis facit, est efficax: unde subdit: *Ipsius sumus factura, creati in operibus bonis, quæ præparabit Deus ut in ipsis ambulemus*; ipsum ergo bene operari est in nobis ex efficaci gratia Dei; nec solum operari, sed etiam velle; dicit enim Paulus ad Philipp. 2: *Deus enim est qui operatur in vobis et velle et perficere, pro bona voluntate*, utique ipsius Dei, gratis et pro sua benevolentia nobis tribuentis auxilium efficax bonæ voluntatis, et non tantum possibilitatis: unde cap. 1 non solum opus, sed etiam initium et consummationem operis, gratiæ tribuit dicens: *Qui cæpit in vobis opus bonum, ipse perficiet usque in diem Christi Jesu*.

8. Deus facit ut faciamus, quomodo intelligatur. — Si autem strictius et proprius sumatur auxilium efficax, non solum respectu effectus, sed etiam respectu voluntatis, seu hominis operantis, probatur imprimis ex illis locis, in quibus non solum dicitur Deus facere nostra bona, sed etiam facere ut illa faciamus: ut autem in hac locutione caveatur æquivocatio, considerare oportet hunc loquendi modum, *Deus facit ut faciamus*, duplicem posse habere sensum; unus est, quia quantum est ex se facit ut nos faciamus, inducendo, suadendo, et voluntates nostras inclinando, et hoc modo vere dicitur Deus facere ut faciamus, licet re ipsa et cum effectu nos non respondeamus, nec faciamus: si quis tamen attente consideret, tota illa Dei actio tantum dat nobis posse, vel ad summum posse cum facilitate, inclinatione et suavitate, et ideo tota illa motio et attractio intra limites gratiæ sufficientis sistere potest; alius ergo sensus illius locutionis est Deum, non solum quantum est ex se, sed simpliciter et absolute facere ut faciamus, et tunc significatur gratia quæ non tantum dat posse, sed etiam facere, nec solum dat ipsum facere concomitanter, sed etiam quasi præmovendo et præapplicando potentiam, ut omnino et infallibiliter faciat.

9. *Gratia efficaciæ in sensu explicato probatur iterum ex Sacra Scriptura*. — In hoc igitur sensu, aliqui Scholastici nolunt auxilium efficax gratiæ admittere, propter difficilem concordantiam quam cum libertate arbitrii habere posse videtur: nos autem talem efficacem gratiam supponimus, et etiam divisionem admittimus ex mente D. Augustini, qui ex sequentibus locis Scripturæ illam colligit. Primo ex illo Ezechiel. 11: *Cor no-*

rum et Spiritum novum tribuam in visceribus eorum, et auferam cor lapideum de carne eorum, et dabo eis cor carneum, ut in præceptis meis ambulent, et judicia mea custodiant, faciantque ea; ubi aperte promittit Deus internum auxilium gratiæ, quod vocat *spiritum novum*, in visceribus cordis immissum, et ita efficax, ut cor immutet, et in præceptis Dei ambulare faciat, ut expressius in cap. 36 promittit: *Spiritum meum ponam in medio vestri, et faciam ut in præceptis meis ambuletis, et judicia mea custodiatis et operemini*; quæ promissio absoluta est, unde per eam non solum potestatem operandi, sed etiam operationem ipsam Deus promittit, ut faciendam ab homine ex efficacia spiritus, quam Deus promittit. Præterea de hac efficaci gratia intelliguntur ab Augustino, lib. de Grat. et liber. arbit., cap. 5, illa verba: *Converte nos, Domine, et convertemur*, ex Jerem. 31, et illa Psalm. 84: *Converte nos Deus salutaris noster*, et similia; et verba Christi Joan. 6: *Omnis qui audit a Patre, et didicit, venit ad me*, id est, omnis qui ita audit ut discat. Item illa: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum*. Item ea: *Omne quod dat mihi Pater, ad me venit*. Hæc enim verba significant infallibilem effectum hujus gratiæ, per quam Deus dat Christo illos quos vult esse participes gloriæ ejus; nam quos sic dat, venient, quia efficaciter facit illos venire, et ad hoc ponderat Augustinus Christum, Joan. 15, non solum dixisse: *Sine me nihil potestis facere*, sed etiam dixisse: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, ut fructum afferatis, et fructus vester maneat*, quibus verbis significare vult Christum non solum potestatem dedisse, sed etiam effectum.

10. Et hoc ipsum indicant omnia Scripturæ loca, in quibus dicitur Deus peculiari quodam modo vocare, vel custodire aliquos, ut recte agant, vel ne peccent, ac tandem ut salventur. Hujusmodi est illud Christi Joan. 10, ubi de ovibus ait: *Nemo rapiet eas de manu mea, et illud Matth. 24: Ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi*; illa enim interposita conditio indicat non posse fieri, quia Deus suo efficaci auxilio protegit illos. Ad quod etiam pertinet illud: *Sed propter electos breviabuntur dies illi*; et sic etiam optime intelligi potest illud Luc. 14: *Compelle eos intrare, ubi gratia efficax faciens hominem intrare Ecclesiam, per metaphoram compulsio vocatur, non quia revera hominem cogat, neque ad fidem trahatur, nisi volens, sed quia efficaci-*

ter facit hominem velle credere. Denique hæc ratione dixit Paulus ad Roman. 9, ut Augustinus exponit: *Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis*, quia licet homo vere ac libere velit, et currat per viam mandatorum, tamen specialiter tribuitur hoc soli Deo, quia ipse solus potest ita movere et trahere hominem auxilio suo, ut faciat illum velle et currere.

11. *Secundo, ex Conciliis*. — Præterea, eodem modo potest hæc divisio colligi ex Conciliis, nam ubicumque docent dari nobis gratiam, qua possumus credere, sperare, etc., et in universum salutem operari, vel consequi, si velimus, docent gratiam sufficientem; quotiescumque vero, Deum nos convertere, et facere diligentes, poenitentes, etc., docent gratiam efficacem; de sufficiente ergo auxilio loquitur Concilium Arausicanum, can. 7, quatenus dicit per inspirationem Spiritus Sancti dari nobis, ut possimus credere, etc.; similia habet canon. 8, et canon. 13, quatenus dicit arbitrium infirmatum per lapsum primi hominis per gratiam reparari; et cap. 19, quatenus dicit sine gratia non posse hominem vel reparare salutem quam perdidit, vel custodire quam acceperit; et cap. 25, quatenus ait omnes baptizatos, Christo auxiliante, posse, si velint, quæ ad salutem pertinent adimplere; et eodem modo sumitur hæc gratia ex Concilio Milevitano, cap. 1, dicente per gratiam justificationis dari nobis adiutorium ut non peccemus, seu ut possimus non peccare, ut dicitur cap. 3; præterea Concilium Trident., cap. 5, gratiam sufficientem describit, dum dicit hominem sine gratia Dei movere se ad justitiam coram Deo non posse, præventum autem inspiratione Spiritus Sancti posse, si velit; c. 11, dum docet præcepta Dei non esse ad observandum impossibilia, quia cum divino auxilio, quo Deus nos adjuvat, id præstare possumus; et canon. 18, eodem modo definit, homini sub gratia constituto possibile esse servare mandata; et canon. 22, justos cum speciali auxilio Dei posse perseverare, si velint.

12. De efficaci autem gratia loquitur Concilium Arausicanum, cap. 3, cum dicit gratiam facere ut invocetur a nobis, et can. 4, dum ait per Spiritus Sancti inspirationem fieri ut a peccato purgari velimus, ubi adducit illud Philipp. 2: *Deus est qui operatur in nobis, et velle, et perficere pro bona voluntate*; et can. 5, dum ait voluntatem credendi fieri per inspirationem Spiritus Sancti, corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem; et can. 9,

dum ait *divini esse muneris quoties bona agimus, quia Deus in nobis atque nobiscum ut operemur operatur*; et can. 20, dum ait *nullum ab homine fieri bonum, quod non præstet Deus ut faciat homo*; sic etiam Concilium Milevitano dicit, *per gratiam nobis præstare ut quod faciendum noverimus, etiam facere diligamus*. Concilium autem Tridentinum, maxime cap. 13, et can. 16, et can. 22; nam in hoc ultimo dicit *dari omnibus justis auxilium quo perseverare possint, quia Deus non deserit illos, nisi prius deseratur ab ipsis*. At non omnes justii perseverant; ergo est illud auxilium in multis tantum sufficiens; in prioribus vero locis docet, illis qui perseverant, dari magnum perseverantiæ donum, quo cum effectu perseverent, in quo clare gratiam efficacem agnoscit; c. 16, dicens omnia bona merita esse Dei dona, et in Deo fieri per virtutem gratiæ, quæ talia opera antecedit et concomitatur, satis etiam aperte docet gratiam efficacem ad bona opera, quæ cum effectu fiunt: gratiam autem efficacem, qua Deus facit nos facere, indicat in cap. 5, adducens verba illa Jerem.: *Converte nos, Domine, et convertemur*, quibus præveniri nos Dei gratia confitemur.

13. *Tertio, ex Patribus, et imprimis ex divo Augustino*. — Ulterius potest hæc distinctio ex Patrum sententiis desumi; et quidem, ad probandum prius membrum gratiæ sufficientis, non oportet multa ex Patribus congerere, nam ubicumque dicunt posse hominem per gratiam Dei salvari, si velit, etiamsi non salvetur, sufficientem gratiam in re ipsa docent, licet pauci his terminis utantur. In sequentibus autem capitulis probabimus ex doctrina Patrum, hanc gratiam qua salvari possumus, nullis hominibus negari. De illa vero specialiter loquitur Augustinus, lib. de Grat. et libero arbitrio, cap. 15, ubi tractans verba Eccl. 15, quæ sic legit juxta LXX: *Si volueris, servabis mandata, ad hoc valere dicit: Ut homo qui voluerit, et non potuerit, nondum se plene velle cognoscat, et oret ut habeat tantam voluntatem, quanta sufficit ad implenda mandata; sic quippe adjuvatur ut faciat quod jubetur; tunc enim utile est velle cum possumus, et tunc utile est posse cum volumus; nam quid prodest si quod non possumus, volumus: aut si quod possumus, nolimus*. Agnoscit ergo Augustinus gratiam quæ dat posse, cum qua nihilominus homo non vult; illa ergo est sufficiens, et de eadem loquitur lib. 2 de Peccat. merit., cap. 15, cum quærit: *Cum voluntate humana gratia adjuvante divina sine peccato (utique mortali) in hac*

vita possit homo esse, cur non sit, et respondet: Possem facile et veracissime respondere: Quia homines nolunt; habent ergo gratiam sufficientem qua possunt, et nolunt. Gratiam autem non solum efficacem, sed etiam efficacissimam nominat Augustinus, lib. de Grat. et liber. arbit., c. 5, cum Paulo dicit datam fuisse efficacissimam vocationem, et lib. de Grat. et liber. arbit., cap. 16: Certum est (inquit) nos facere cum facimus; sed ille facit ut faciamus, dans vires efficacissimas voluntati; et lib. 1 contra duas Epistol. Pelagian., cap. 20, etiam generalius dicit Deum efficacissime hominum convertere voluntates; et lib. de Corrupt. et grat., c. 5, hanc gratiam vocat, occultissimam et potentissimam medicinæ suæ potestatem quæ homines ad salubrem pœnitentiam perducit; et aliis locis generaliter ait ad omnipotentiam Dei pertinere, quo voluerit, quando, et uti voluerit, humanam vertere voluntatem, ut dicit in Enchir., cap. 98, et lib. de Grat. Christi, cap. 24 et 25, et de Grat. et liber. arbit., cap. 20 et 21, quod censet facere Deum per gratiam prævenientem efficacem.

14. Denique distinctionem ipsam integre tradit in dict. lib. de Corrupt. et grat., cap. 11 et seqq., ubi duplex distinguit auxilium, unum, sine quo peccatum caveri, vel bonum opus fieri non potest, et cum illo fieri potest, si homo velit; aliud quo datur ut bonum opus fiat, vel peccatum caveatur; et primum dicit esse datum Adamo ante peccatum, non secundum: *Istam gratiam (inquit) non habuit primus homo, qua nunquam vellet esse malus, ecce efficacem; sed sane habuit, in qua si permanere vellet, nunquam malus esset, et sine qua, etiam cum libero arbitrio, saluus esse non posset, ecce sufficientem. Quod iterum sic describit: Tale erat adiutorium, quod desereret cum vellet, et in quo permanet si vellet, non quo fieret ut vellet; in qua ultima particula insinuat etiam auxilium efficax esse illud quo fit ut homo velit; et infra dicit hoc esse potius auxilium, quia per illud non solum datur homini ut possit in bono permanere, si velit, sed etiam efficitur ut velit; et infra inde probat non recepisse Adam tale auxilium: Nam si habuisset (inquit) perseverasset; eandemque doctrinam late prosequitur cap. 12, ubi in fine, loquens de gratia efficaci data hominibus lapsis ad perseverandum, inquit: Subventum est infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter et inseparabiliter ageretur, et ideo, quamvis infirma, non tamen deficeret, nec adversitate aliqua vinceretur.*

15. Atque de hoc genere subsidii videtur certe loqui Cyrillus, de Adorat. in spiritu, circa medium, ubi, expendens quod Genes. 49 de Loth dicitur: *Et apprehenderunt Angeli manum ejus, etc., inquit: Indicium tibi sit valde manifestum, dum non solis verbis nos exstimulat, et adhortationibus menti immisissis, ut discedamus peccato; sed tantam benignitatem nobis etiam exhibet universorum Salvator Deus, ut efficaci subsidio adjuvet, secundum quod scriptum est: Apprehendisti manum dexteram meam, et in consilio tuo deduxisti me, quod magis declarat sententiam Augustini explicantis efficacem gratiam per propositum voluntatis Dei; in re tamen in idem redit, quia Deus omnia operatur secundum consilium voluntatis suæ, ut, Ephes. 1, Apostolus ait. Pergit Cyrillus, et utrumque auxiliandi modum declarat, dicens: Nam quoniam hominis natura non valde generosa est, nec satis idonea ut malum effugere queat, simul quodammodo nobiscum certat Deus, et duplex beneficium concedere videtur, persuadens demonstrationibus ut subsidium inveniamus, et fortius illud præstans, quam ut malum præsens, et violentum prævalere possit. Unde infert difficile inveniri hominem fidelem, id est, fideliter et constanter Deo servientem. De illo tamen subjungit: Verum tamen qui talis est electus, et divinam gratiam non perfunctorie est assecutus. Ubi illos indicat gratiam perfunctorie assequi, qui tantum sufficientem accipiunt; illos vero efficaciter, qui cum illa strenue dimicant: quos etiam electos vocat, de quibus testimoniis plura in libro sequenti.*

16. Quarto, rationibus. — Ultimo, possumus divisionem hanc ratione declarare: quia cum gratia sit hominibus necessaria ad salutem consequendam, et ad opera salutis præstanda, necesse est ita illis tribui, ut possint salvari, et opera salutis operari, alias illis non posset imputari, etiamsi ea non facerent, ut optime dicit Augustinus, dicto libro de Corrupt. et grat., cap. 11 et 12. At vero hæc gratia in omnibus non habet effectum, ut experientia notum est; ergo datur aliqua gratia pure sufficiens; sufficiens quidem, quia dat absolutam potestatem; pure autem, quia non consequitur effectum; et hanc significamus nomine auxilii sufficientis simpliciter dicti, ut jam explicavimus; in aliis vero hæc gratia habet effectum bonæ voluntatis et perseverantiæ in illa, ut supponimus tanquam notum: ergo talis gratia in effectu consequitur et efficit quod intendit; ergo est, et recte

dicitur auxilium efficax, tum quia efficit, tum etiam quia obtinet ab homine et libero arbitrio ut faciat. Nam gratia ad utrumque necessaria est, et propter utrumque datur, ut ex dictis in libro præcedenti constat; et ideo quando homo per illam operatur, ipsa utroque modo est efficax, ut latius in sequenti libro declarabitur.

17. *Ecclesiæ preces pro utraque gratia obtinenda.* — Et confirmatur primo, quia hominibus justis debetur auxilium sufficiens ad perseverandum, vel tanquam connaturale gratiæ, vel tanquam debitum ex merito de condigno, si justus faciat quod potest ad illud obtinendum, ideoque omnibus justis datur tale auxilium: at vero auxilium efficax perseverandi neque omnibus debetur, neque omnibus datur, neque sub merito de condigno cadere potest; ergo quoad effectum perseverandi, necesse est distinguere auxilium sufficiens et efficax; idemque est cum proportione de auxilio ad vincendas tentationes, et similia. Confirmatur secundo, quia quoties in oratione petimus a Deo auxilium gratiæ, non solum ut possimus, sed maxime ut etiam velimus et faciamus: quæ orationes, et in Scriptura, locis allegatis, et in usu Ecclesiæ sunt frequentes; ergo postulamus non solum sufficiens auxilium, sed etiam efficax; nam sensus illarum orationum est postulare a Deo ut det nobis victoriam, verbi gratia, tentationis, et tantum auxilium, ut constantes simus, vel ut ad eum convertamur, quod satis significat Ecclesia in verbis cujusdam orationis: *Et ad te nostras et rebelles compelle propitius voluntates; et in alia sic habet: Deus, refugium nostrum et virtus, adesto piis Ecclesiæ tuæ precibus, auctor ipse pietatis, et præsta ut quod fideliter petimus efficaciter consequamur; quid est enim, efficaciter consequamur, nisi ut Deus in nobis efficaciter operetur.*

18. *Eædem in Conciliis in eundem finem usurpari solitæ.* — Et in primo tomo Conciliorum, in ordine celebrandi Concilium ab Isidoro collectum, statim prope initium habetur oratio in qua Sanctus Spiritus invocatur ut adsit, et prius postulatur ab illo gratia sufficiens, his verbis: *Dignare illabi cordibus nostris, doce nos quid agamus, quo gradiamur, et ostende quid efficere debeamus, ut, te auxiliante, tibi in omnibus placere valeamus.* Deinde petitur gratia efficax hoc modo: *Esto salus, et suggestor et effector judiciorum nostrorum; et infra clarius: Junge nos tibi efficaciter solius tuæ gratiæ dono, etc., quæ oratio fere eisdem*

verbis repetitur in quarto tomo Conciliorum, in quodam tractatu, *Quomodo initianda sit Synodus*, qui habetur post Concilium Salegunstadiense, quod Concilium tempore Benedicti VIII celebratum est, et ideo fortasse quidam vir doctus illam tribuit eidem Pontifici Benedicto, cum tamen nulla ejus acta in Conciliis, vel Pontificiis Epistolis habeamus, nec ipso adfuerit Concilio Salegunstadiensi, nec in illo de modo celebrandi Concilium actum sit, nec constat quis fuerit auctor illius tractatus, qui in quarto tomo Conciliorum habetur, nisi quod a Burchardo refertur, et illi Concilio adjungitur. Verius tamen est et ordinem illum et orationem esse antiquiorem, cum ab Isidoro referatur.

19. *Ex iisdem Ecclesiæ orationibus, et Dei promissionibus, sanctus Augustinus allatam divisionem evincit.* — Ex hac ergo et similibus rationibus convincitur illa divisio, quia non postulat Ecclesia a Deo nisi vera auxilia quæ a Spiritu Sancto dari possunt et solent, et simili argumento utitur sæpe Augustinus ex orationibus Ecclesiæ, quæ non solum orat ut Deus illuminet infideles, ut possint credere, sed etiam ut ex non credentibus credentes fiant; et similiter sumere solet argumentum ex promissionibus Dei, quibus non solum auxilia quibus homines possint credere, sed etiam fidem ipsam promittit; sic enim ait dicto lib. de Prædest. Sanct., cap. 10, cum Deus promissit Abrahæ in semine ejus fidem gentium, id promississe, *quod fuerat ipse factururus, non quod homines: nam etsi faciant homines bona quæ pertinent ad colendum Deum, ipse facit ut illi faciant quod præcepit, non ipsi faciunt ut ille faciat quod promissit.* Satis ergo ex his omnibus divisio hæc fundata et comprobata est. In rationibus autem dubitandi in principio positis, multa petuntur, nimirum, quod sit illius partitionis divisum, quid sit auxilium sufficiens, et unde habeat quod tale sit, et in quo ab efficaci distinguatur. Sed hoc ultimum vix potest usque ad sequentem librum exacte declarari. Cætera vero in sequentibus capitibus prosequemur.

CAPUT II.

UTRUM AUXILIUM SUFFICIENS NON SOLUM HOMINI SIT NECESSARIUM UT POSSIT OPERARI, SED ETIAM UT OPERETUR ALIQUO MODO TRIBUAT.

1. *Ratio dubitandi proponitur.* — Ratio dubitandi esse potest, quia si auxilium sufficiens